

II. Postavení Úmluvy v právním řádu České republiky

4. **[Vnitrostátní ústavní volba]** Postavení Úmluvy v právním řádu České republiky je, stejně jako v rámci právních řádů jiných smluvních stran Úmluvy, záležitostí vnitrostátních ústavních předpisů dané smluvní strany. Zpravidla se jedná o obecná vnitrostátní ustanovení, která určující způsob průniku předpisů práva mezinárodního do vnitrostátního práva daného státu, a to jednak s ohledem na způsob působení (bezprostředně či zprostředkovaně, tedy skrze vnitrostátní zákon Úmluvu provádějící) a jednak s ohledem na právní sílu, které Úmluva v právním řádu smluvní strany požívá.

Na rozdíl od rané judikatury Soudního dvora Evropské unie, orgány Úmluvy nikdy neprovedly (či se ani nepokusily provést) srovnatelný kopernikovský obrat, jakým bylo stanovení přednosti a přímého účinku práva Unie v právech členských států Soudním dvorem EU [srov. především rozsudek ze dne 5. 2. 1963, *Van Gend en Loos*, 26/62, Recueil, s. 1; a rozsudek ze dne 15. 7. 1964, *Costa*, 6/64, Recueil, s. 1141]. Podobná právní revoluce znamenala preempci různých vnitrostátních ústavních voleb ze strany členských států. Napříště to není vnitrostátní ústava jednotlivého státu, ale Soudní dvůr a jeho judikatura, která určuje jednak způsob působení tohoto typu mezinárodního práva (přímý účinek) a jednak jeho právní sílu (aplikační přednost před veškerým vnitrostátním právem) v právních rádech členských států.²

5. **[Pestrost možných řešení]** Určení postavení Úmluvy v právních rádech smluvních stran tak zůstává na půdorysu klasického mezinárodního práva veřejného, kde je v zásadě záležitostí každé smluvní strany, jak vnitrostátně provede své mezinárodní závazky. Výsledkem je různorodost přístupů. V důsledku různé ústavní volby v rámci jednotlivých smluvních stran může být Úmluva postavena na roveň práva ústavního (jako je tomu kupř. v Rakousku, které Úmluvu vnitrostátně provedlo ústavním zákonem), může se nalézat mezi ústavou a obyčejnými zákony (jak je tomu v řadě smluvních stran, včetně – tedy minimálně na základě textu čl. 10 Ústavy – České republiky, dále třeba na Slovensku či v Polsku), anebo může být na úrovni obyčejných zákonů (jak je tomu kupř. v Německu, kde je Úmluva vnitrostátně provedena prostým spolkovým zákonem). Evropská úmluva také nemusí být vnitrostátně provedena vůbec a může sloužit pouze jako interpretační pomůcka pro soudcovskou aplikaci základních práv (jak tomu bylo před rokem 1998 ve Spojeném království či před rokem 2003 v Irsku).³ Kvantitativně se nicméně zdá, že převažujícím modelem v rámci smluvních stran je zařazení Úmluvy nad běžné zákony, nicméně pod vnitrostátní ústavu.⁴

6. **[Úmluva v českém právu před euronovelou Ústavy]** Bezprostředně po přistoupení České republiky k Úmluvě, o kterém byla řeč v předchozím oddíle této kapitoly, upravoval její tehdejší postavení v českém právním řádu čl. 10 Úst. Ten zněl:

Ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem.

² Alec Stone Sweet s ohledem na tuto ranou judikaturu SDEU hovoří o soudním převratu (*judicial coup d'État*), který zásadním způsobem mění ohnisko autority v celém systému – srov. *Stone Sweet, A.* The Juridical Coup d'État and the Problem of Authority: CILFIT and Foto-Frost. In: *Poiars Maduro, M. L., Azoulay, L. (eds.)* The Past and Future of EU Law: The Classics of EU Law Revisited on the 50th Anniversary of the Rome Treaty. Oxford : Hart, 2010, s. 201–210.

³ Blíže viz např. dvě nedávné rozsáhlé srovnávací studie na toto téma – *Martinico, G., Pollicino, O. (eds.)* The National Judicial Treatment of the ECHR and EU Laws. Groningen : Europa Law Publishing, 2010; anebo *Stone Sweet, A., Keller, H. (eds.)* A Europe of Rights: The Impact of the ECHR on National Legal Systems. Oxford : Oxford University Press, 2008.

⁴ *Chryssogonos, K.* Zur Inkorporation der Europäischen Menschenrechtskonvention in den nationalen Rechtsordnungen der Mitgliedstaaten. (2001) *Europarecht*, Heft 1, s. 49, na s. 59 uvádí, že toto řešení zvolilo přibližně 2/3 všech smluvních stran.

Ústava tak znala, ostatně stejně jako její federální předchůdkyně, specifickou kategorii mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách, které, pokud byly ratifikovány a řádně vyhlášeny, měly přednost před zákonem. Na tuto zvláštní kategorii „privilegovaných“ smluv podle tehdejšího čl. 10 Úst také navazoval čl. 87 odst. 1 písm. a) a písm. b) Úst, které doplňovaly obecnou „aplikační přednost“ čl. 10 Úst také o obecnou derogační pravomoc Ústavního soudu s ohledem na tento typ smluv. Ústavní soud tak rozhodoval o zrušení zákonů nebo jiných právních předpisů nejenom pro jejich rozpor s ústavním zákonem, ale také pro případný rozpor s „*mezinárodní smlouvou o lidských právech a základních svobodách*“ podle čl. 10 Úst.

1. Postavení Úmluvy po euronovele Ústavy a Konkursním nálezu

7. **[Euronovela Ústavy]** „Euronovela“ Ústavy, vyhlášená pod č. 395/2001 Sb., však zásadním způsobem proměnila mezinárodní nastavení Ústavy. Byť bylo (politickým) motivem jejího přijetí především očekávané přistoupení České republiky k Evropské unii, k zásadnímu sporu ohledně jejího výkladu došlo již několik týdnů po jejím přijetí právě s ohledem na mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách. Konečná podoba ústavní novely č. 395/2001 Sb. odstranila zvláštní kategorii „mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách“. Nový čl. 10 Úst vtahuje do českého právního řádu všechny ratifikované a vyhlášené smlouvy:

Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

Novela navíc přidala čl. 1 odst. 2 Úst, který stanoví: „*Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.*“ Konečně z čl. 87 odst. 1 písm. a) a b) Úst byl odstraněn odkaz na mezinárodní smlouvy (jakéhokoli typu) s tím, že Ústavní soud napříště posuzuje soulad zákonů nebo jiných předpisů pouze s ústavním pořádkem.

8. **[„Konkursní náleží“]** Ústavní soud se k euronovele Ústavy vyjádřil již několik týdnů po nabytí její účinnosti. Vybral si k tomu kauzu týkající se odměny a náhrady výdajů správce konkursní podstaty [náleží ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 36/01 (č. 403/2002 Sb.), nazýván proto „*Konkursní náleží*“]. Ve věci samé Ústavní soud (v celkovém rámci případu spíše okrajově) aplikoval jako měřítko přezkumu také ustanovení Úmluvy a Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Na závěr svého náleží však především dodal [v bodě VII]:

Z ústavní maximy dle čl. 9 odst. 2 Úst neplynou konsekvence toliko pro ústavo-dárce, nýbrž i pro Ústavní soud. V nepřipustnosti změny podstatných náležitostí demokratického právního státu je obsažen i pokyn Ústavnímu soudu, dle kterého žádnou novelu Ústavy nelze interpretovat v tom smyslu, že by jejím důsledkem bylo omezení již dosažené procedurální úrovně ochrany základních práv a svobod. Z uvedeného východiska nutno posuzovat změny, jež přinesla novela Ústavy, provedená ústavním zákonem č. 395/2001 Sb., a to v ustanoveních čl. 1 odst. 2, čl. 10, čl. 39 odst. 4, čl. 49, čl. 87 odst. 1 písm. a), b) a čl. 95 Úst. Ústavní zakotvení všeobecné inkorporační normy, a tím překonání dualistické koncepce vztahu práva mezinárodního a práva vnitrostátního, nelze interpretovat ve smyslu odstranění referenčního hlediska ratifikovaných a vyhlášených mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách pro posuzování vnitrostátního práva Ústavním soudem, a to s derogačními důsledky.

Proto rozsah pojmu ústavního pořádku nelze vyložit toliko s ohledem na § 112 odst. 1 Úst, nýbrž i vzhledem k čl. 1 odst. 2 Úst a do jeho rámce zahrnout i ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách. Nepřímo pro tento závěr svědčí i čl. 95 odst. 2 Úst, když jinak by je bylo nutno vykládat v tom smyslu, že v případě rozporu zákona s ústavním zákonem soudce obecného soudu není kvalifikován věc posoudit a je povinen ji předložit Ústavnímu soudu, v případě rozporu zákona a smlouvy o lidských právech, jenž je ústavně-právně stejné povahy a kvality, je dle čl. 10 Úst povinen postupovat dle mezinárodní smlouvy. Ať by již takové rozhodnutí bylo přijato kteroukoli soudní instancí, v právním systému neobsahujícím soudní precedens v kvalitě a závaznosti pramene práva, by nikdy nemohlo nabyt případně i faktických derogačních důsledků. Pro dvě, svou ústavní povahou identické situace, by tak byla Ústavou vytvořena ničím neodůvodněná procedurální nerovnost, což na základě argumentu reductionis ad absurdum nelze přisuzovat ústavodárci v poloze účelu ústavní novely.

Uvedené interpretaci čl. 1 odst. 2, čl. 10, čl. 87 odst. 1 písm. a), b), čl. 95 a čl. 112 odst. 1 Úst svědčí i skutečnost, že i po přijetí ústavního zákona č. 395/2001 Sb. zákonodárce nezměnil § 109 odst. 1 písm. c) OSŘ a § 224 odst. 5 TrŘ, která ukládají obecným soudům povinnost přerušit řízení a předložit věc k posouzení Ústavnímu soudu nejen v případě rozporu zákona, či jeho jednotlivých ustanovení, s ústavním zákonem, nýbrž i v případě jejich rozporu s mezinárodní smlouvou, která má přednost před zákonem.

Z uvedených důvodů nutno čl. 95 odst. 2 Úst interpretovat v tom smyslu, že je povinností obecného soudu předložit Ústavnímu soudu k posouzení rovněž věc, v níž dojde k závěru, že zákon, jehož má být při jejím řešení použito, je v rozporu s ratifikovanou a vyhlášenou mezinárodní smlouvou o lidských právech a základních svobodách.

Veden naznačenými úvahami Ústavní soud v předmětné věci neomezil posuzování ústavnosti návrhovatelem napadených ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání toliko na zkoumání jejich souladu s ústavními zákony, nýbrž i s ratifikovanými a vyhlášenými mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách.

Právní názor vyslovený Ústavním soudem v závěrečné části *Konkursního nálezu* vyvolal značnou akademickou polemiku, převážně nesouhlasnou.⁵ I přes značnou kritiku Ústavní soud právní názor vyslovený v *Konkursním nálezu* opakovaně potvrdil, a lze jej proto považovat z jeho strany za ustálený [srov. např. nálezy ze dne 24. 6. 2003, sp. zn. Pl. ÚS 44/02 (č. 210/2003 Sb.); ze dne 15. 4. 2003, sp. zn. I. ÚS 752/02; ze dne 5. 4. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 44/03 (č. 249/2005 Sb.)].

Z následující judikatury by se navíc dokonce zdálo, že Ústavní soud napříště za derogační kritérium (a tím pádem i součást ústavního pořádku) považuje nejenom „*mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách*“, ale jakékoli „*mezinárodní smlouvy podle čl. 10*“ [srov. náleze ze dne 5. 2. 2003, sp. zn. Pl. ÚS 34/02 (č. 53/2003 Sb.), kde byla referenčním rámcem Charta místní samosprávy, publikovaná pod č. 181/1999 Sb. a č. 369/1999 Sb., anebo náleze ze dne 12. 3. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 83/06 (č. 116/2008 Sb.), kde byl nový zákoník práce posouzen mimo jiné s ohledem

⁵ Z množství doktrinálních reakcí srov. např. Kühn, Z., Kysela, J. Je Ústavou vždy to, co Ústavní soud řekne, že Ústava je? Časopis pro právní vědu a praxi, 2002, č. 3, s. 199; Kühn, Z., Kysela, J. Euronovela Ústavy ve světle překvapivého nálezu Ústavního soudu č. 403/2002 Sb. Soudní rozhledy, 2002, č. 12, s. 421; Filip, J. Náleze č. 403/2002 Sb. jako rukavice hozená ústavodárci Ústavním soudem. Právní zpravodaj, 2002, č. 11, s. 12. Pro odlišný pohled srov. Malenovský, J. Euronovela Ústavy: „Ústavní inženýrství“ ústavodárce nebo Ústavního soudu či obou? In: Deset let Ústavy České republiky, s. 173; Holländer, P. Dotváření Ústavy judikaturou Ústavního soudu. In: Deset let Ústavy České republiky, s. 122, na s. 130–135.

na jeho soulad s Úmluvou Mezinárodní organizace práce č. 87 o svobodě sdružování a ochraně práva odborově se organizovat, vyhlášené pod č. 489/1990 Sb.]. Může být sporné, zda tyto dva dokumenty lze stále ještě považovat za „*mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách*“. Na druhou stranu tento pojem nebyl nikdy nikde vymezen a při rozšiřujícím výkladu do něj patrně mohou být zahrnuty i oba tyto dokumenty.

9. **[Důsledek Konkursního nálezu]** *Z Konkursního nálezu* plynou pro vnitrostátní postavení Úmluvy tři zásadní důsledky. Zaprvé, Ústavní soud Úmluvu, stejně jako ostatní mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, *de facto* konstitucionalizoval, a to rozšířením rozsahu pojmu ústavního pořádku nad jeho ústavní definici v čl. 112 odst. 1 Úst. Dle názoru Ústavního soudu je tak Úmluva součástí českého ústavního pořádku.

Zadruhé, rozšířením pojmu ústavního pořádku Ústavní soud (znovu) rozšířil seznam předpisů, s ohledem na které je oprávněn provádět přezkum ústavnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. a) a písm. b) Úst. Zahrnutí Úmluvy do tohoto katalogu znamená, že se Ústavní soud cítí oprávněn rušit ustanovení českých zákonů či jiných právních předpisů přímo (a pouze) pro jejich rozpor s ustanoveními Úmluvy.

Zatřetí, aplikace Úmluvy, stejně jako jiné mezinárodní smlouvy o základních právech a lidských svobodách, je ve vizi Ústavního soudu vyjádřené v *Konkursním nálezu* centralizována. Dle názoru Ústavního soudu není soudce obecného soudu oprávněn, a to ani po ústavní novele č. 395/2001 Sb., samostatně posuzovat rozpor mezi českým zákonem či jiným právním předpisem a Úmluvou. Případný rozpor, který by shledal, je povinen v souladu s čl. 95 odst. 2 Úst předložit k posouzení Ústavnímu soudu.

10. **[Úmluva jako derogační kritérium pro ÚS]** *Konkursní nálezu* a z něj uvedené závěry jsou problematické. Až takový problém nepůsobí druhý ze zmiňovaných závěrů, tedy ústavodárcem sice neautorizovaný, nicméně ve své podstatě možný „návrát“ mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách, tedy také Úmluvy, do derogačního rámce Ústavního soudu. Zde se jedná především o auto-definici přezkumné pravomoci, kterou ukládá Ústavní soud sám sobě. V rovině aplikace definičně vágních ustanovení základních práv bývá navíc v praxi dosti jedno, zda bude Úmluva formálně povolána za přímé derogační kritérium či zda bude pouze výrazně ovlivňovat výklad příslušných paralelních ustanovení české LPS. Obě kategorie jsou dosti přístupné a výsledek zpravidla v podstatě stejný. Navíc pokud je Úmluvě a judikatuře ESLP umožněno ve značné míře naplňovat obsahem kategorie vnitrostátní ústavnosti v oblasti ochrany základních práv, pak bude vždy k určité „konstitucionalizaci“ Úmluvy docházet, jak ostatně potvrzuje také případ Slovenska v dalších oddílech této kapitoly. V tomto pohledu není natolik zásadní rozdíl, zda se tak bude dít přímou aplikací Úmluvy, anebo nepřímou skrze silné promítání Úmluvy do výkladu vnitrostátní LPS.

Z následné praxe Ústavního soudu je navíc patrné, že Úmluva jako samostatné derogační kritérium zpravidla neslouží. Případy, kdyby Ústavní soud rušil ustanovení českého práva či rozhodnutí obecných soudů výlučně pro rozpor s Úmluvou, jsou vzácné [srov. nálezy ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 15/04; anebo ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/04; viz také nálezy ze dne 13. 7. 2006, sp. zn. I. ÚS 85/04, kde Ústavní soud zrušil rozhodnutí obecných soudů „pouze“ pro jejich rozpor s čl. 5 odst. 5 EÚLP]. Pokud Ústavní soud ruší ustanovení českého práva, pak tak činí typicky při vyslovení současného porušení české LPS a Úmluvy [z novější judikatury srov. kupř. nálezy ze dne 3. 6. 2009, sp. zn. I. ÚS 420/09 – porušení čl. 1 odst. 1 Úst a čl. 1 Protokolu č. 1 EÚLP anebo nálezy ze dne 12. 8. 2010, sp. zn. III. ÚS 123/08 – porušení čl. 36 odst. 1 LPS a čl. 1 Protokolu č. 1 EÚLP aj.].

11. **[Úmluva jako součást ústavního pořádku]** Problematický je však první a třetí závěr plynoucí z názoru Ústavního soudu zaujatého v *Konkursním nálezu*. Pokud je Úmluva součástí ústavního pořádku České republiky, pak má stejnou právní sílu jako LPS. Případný konflikt mezi ustanovením LPS a Úmluvy tak nelze řešit argumentem právní síly. Podle něj by přednost měla LPS, protože se jedná o ústavní zákon, zatímco Úmluva má podle čl. 10 Úst pouze přednost před zákony, nikoli však před ústavními zákony. Konflikt mezi předpisy stejné právní síly lze řešit pouze výkladem, případně za použití pravidel pro zajištění souladu mezi předpisy stejné právní síly. Posledně zmiňované by mělo paradoxní následek v tom, že Úmluva je ve vztahu k LPS vlastně *lex posterior*, neboť byla vyhlášena až v č. 209/1992 Sb., zatímco LPS byla vyhlášena již jako ústavní zákon č. 23/1991 Sb. (usnesení předsednictva ČNR ze dne 16. 12. 1992, č. 2/1993 Sb., ji pouze znovu vyhláší jako součást ústavního pořádku České republiky).

V případě rozporu mezi Úmluvou a LPS by tak měla mít přednost Úmluva, tedy alespoň pokud dovedeme názor Ústavního soudu do jeho logických důsledků. K tomuto zajímavému závěru navíc přistupuje skutečnost, že finálním interpretem Úmluvy není Ústavní soud, ale ESLP. V důsledku toho vlastně český Ústavní soud není konečným interpretem značné části ústavního pořádku České republiky. Pokud navíc platí výše uvedený princip *lex posterior* mezi ustanoveními LPS a Úmluvy, tak Ústavní soud není finálním interpretem ani „základní“ roviny ochrany lidských práv v České republice stanovené LPS, neboť ta je automaticky přepsána pozdější úpravou Úmluvy.

Výše uvedené závěry jsou pochopitelně poněkud absurdní. Ústavní praxe a rozhodovací činnost Ústavního soudu jim navíc zjevně neodpovídá. Plasticky však demonstrují problémy, do kterých se vnitrostátní postavení (nejen) Úmluvy dostává v důsledku dosti problematického judikatorního rozmachu Ústavního soudu v *Konkursním nálezu*.

12. **[Přímá aplikace Úmluvy obecným soudem]** Neméně problematický je konečně také třetí z Ústavním soudem zmiňovaných závěrů, tedy povinnost obecných soudů předkládat jakékoli rozpory mezi českým zákonem a mezinárodní smlouvou o lidských právech a základních svobodách k posouzení Ústavnímu soudu podle čl. 95 odst. 2 Úst. Zatímco s ohledem na výraznou redefinici pojmu „ústavního pořádku“ se Ústavní soud snažil svázat ústavodárce s ohledem na to, co má rozumět ústavním pořádkem, zde se Ústavní soud snažil svázat obecné soudy přepisem čl. 10 Úst. Ustanovení čl. 10 Úst ve znění po euronovele nicméně jasně říká, že v případě rozporu mezi českým zákonem a mezinárodní smlouvou se použije ustanovení mezinárodní smlouvy. Stanoví tak aplikační (nikoli derogační) přednost mezinárodních smluv před zákony, kterou je oprávněn soudce obecného soudu posuzovat samostatně na základě jasného znění čl. 10 Úst. Tím pochopitelně není řečeno, že soudce obecného soudu smí „rušit“ zákony pro jejich rozpor s ústavním pořádkem; tato pravomoc náleží výlučně Ústavnímu soudu. K čemu však čl. 10 Úst soudce jasně opravňuje je v případě kolize mezi českým zákonem a Úmluvou přednostně aplikovat ustanovení Úmluvy za neaplikace rozporného ustanovení českého zákona.

Jako příklad si lze představit situaci, ve které kupř. soudce správního soud přezkoumává zákonnost rozhodnutí správního orgánu. Napadené správní rozhodnutí je sice v souladu s ustanovením českého zákona, nicméně v rozporu s ustanovením Úmluvy či judikatury ESLP toto ustanovení vykládající. V takovém případě je soudce oprávněn za přednostní aplikace Úmluvy zrušit rozhodnutí správního orgánu pro jeho rozpor s Úmluvou, aniž by předtím musel věc předložit k posouzení Ústavnímu soudu podle čl. 95 odst. 2 Úst. Ostatně české soudy, především Nejvyšší správní soud, tak v minulosti již několikrát učinily [srov. např. rozsudky NSS ze dne 21. 3. 2005, sp. zn. 2 Azs 75/2005; ze dne 4. 8. 2005, sp. zn. 2 Azs 343/2004; ze dne 14. 6. 2007, sp. zn. 9 Azs 23/2007; ze dne

11. 7. 2007, sp. zn. 6 As 55/2006; pro značně problematický příklad z judikatury Nejvyššího soudu (problematický nikoli postupem, ale obsahem samotné argumentace) srov. rozhodnutí NS ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. 1 Skno 10/2008].

13. **[Shrnutí]** Formálně-právní postavení Úmluvy v českém právním řádu není úplně vyjasněné. Podle textu Ústavy tvoří Úmluva spolu s dalšími Parlamentem ratifikovanými a vnitrostátně vyhlášenými mezinárodními smlouvami specifickou množinu, která stojí nad zákony, nicméně pod ústavním pořádkem. Podle názoru Ústavního soudu je Úmluva součástí přímo ústavního pořádku.

Tato rozdílnost názorů však není fatální, tedy přinejmenším pokud vnímáme *Konkursní nález* pouze coby poněkud nešťastně formulované „sebe-rozšíření“ derogační pravomoci pro přezkum Ústavním soudem. Ústavní soud nicméně není oprávněn ani svázat ústavodárce s ohledem na současnou či budoucí definici rozsahu ústavního pořádku, ani obecné soudy s ohledem na přímou a přednostní aplikaci Úmluvy, ke které je opravňuje čl. 10 Úst. Z dosavadní praxe obecných soudů je patrné, že krajně problematického názoru Ústavního soudu snažícího se o centralizaci přezkumu souladu s mezinárodními smlouvami po zásluze nedbají a v případě potřeby aplikují Úmluvu přímo a samostatně.

2. Závaznost judikatury ESLP z pohledu českého práva

14. **[Širší působení judikatury ESLP]** Působení rozhodnutí ESLP v právních řádech smluvních stran se nevyčerpává zjednáním nápravy v případě individuálního stěžovatele, ať již obnovou řízení či jakýmkoli jiným procesním nástrojem, který stát zvolil pro provedení rozhodnutí ESLP s ohledem na situaci konkrétního stěžovatele. Judikatuře ESLP je v právních řádech smluvních stran dopřáno širší závaznosti, jdoucí nad rámec individuální situace konkrétního stěžovatele. Pokud tedy kupř. ve fiktivní věci *Nováková proti České republice* Soud seznal porušení Úmluvy s ohledem na konkrétní situaci paní Novákové, Česká republika je povinna zjednat nápravu v rovině provedení konkrétního rozhodnutí způsobem popsáním dále, v kapitole X. Právní závěr, který ESLP s ohledem na situaci paní Novákové učinil, je však také aplikovatelný na všechny budoucí (skutkově i právně) obdobné situace v řízeních, vedených před českými orgány. Stejně tak je však tento právní názor aplikovatelný také na řízení vedená před orgány jiným smluvních stran, které jsou opět skutkově a právně obdobné.

S ohledem na poslední dvě zmiňované situace lze mluvit o širší (či normativní) závaznosti judikatury ESLP. Právní názor, vyslovený Soudem v řízení s jinými účastníky, je s ohledem na obdobné kauzy aplikovatelný i v jiných věcech. V případě tohoto typu širší závaznosti judikatury je jedno, zda obdobné rozhodnutí, jehož závěry lze zobecnit a aplikovat i na kauzu posuzovanou, bylo vydáno v řízení proti České republice či jiné smluvní straně. Obě rozhodnutí jsou rozhodnutími ESLP. Lze předpokládat, že při absenci důvodu pro jejich odlišení budou Soudem následována i v budoucnu.

Pokud se nicméně jedná o rozhodnutí vydané proti České republice, jeho přesvědčivost v dalších řízeních vedených před českými orgány na půdorysu stejného právního předpisu bude nepopíratelně vyšší. Již jednou vydané rozhodnutí v řízení proti České republice bude totiž často upozorňovat na obecnější či strukturální problém, který se při absenci zásahu ze strany zákonodárce (či změny rozhodovací praxe ze strany orgánů aplikace práva, pokud by tato změna byla pro provedení rozhodnutí ESLP postačující) bude v obdobných kauzách opakovat.

15. **[Exkurz: závaznost judikatury ESLP v právu vybraných smluvních stran]** Vnitrostátní zdůvodnění širší závaznosti judikatury ESLP se v právních řádech jednotlivých smluvních stran liší. Shoda obecně panuje v tom, že judikatura ESLP pro